

Zaproszenie na obchody 82. rocznicy likwidacji limanowskiego getta

16 sierpnia 2024 r.

W najbliższą niedzielę 18 sierpnia 2024 r. w Limanowej odbędą się obchody 82. rocznicy likwidacji getta i zagłady Żydów limanowskich. Główne uroczystości rocznicowe odbędą się o godzinie 16³⁰ przy „Głazie Pamięci” na ulicy Jana Kilińskiego, gdzie zgromadzeni będą uczestniczyć w modlitwie i „Apelu Pamięci” oraz złożą kwiaty i znicze. Uroczystość na ulicy Kilińskiego poprzedzi spotkanie w miejscu egzekucji części Żydów na polanach leśnych w Starej Wsi – Pożarach o godzinie 15³⁰.

Organizatorami obchodów są „Sądecki Sztetl” i limanowscy historycy. Obchody rocznicowe patronatem objęła Burmistrz Miasta Limanowa Jolanta Juskiewicz.

▪ Program:

godz. 15:30 – Stara Wsi – Pożary polany leśne w miejscu egzekucji Żydów – spotkanie na miejscu egzekucji i modlitwa.

godz. 16:30 – ulica Jana Kilińskiego w Limanowej przy „Głazie Pamięci” – Oficjalne obchody rocznicowe – modlitwa, „Apel Pamięci”, składanie zniczy i kwiatów.

Organizacja
 Szkoła Żydowska i Seminarium
 Historyczny
 Muzeum Miasta Limanowa
 Muzeum w Krakowie

82. rocznica likwidacji limanowskiego getta i zagłady Żydów limanowskich

Limanowa, 18 września 2021 r. (piątek)

- godz. 8.30 – Polona historyczna muzyka egipskiej i mezosyryjskiej wokalistów z roku 1942 oraz 1943 ze Starej Wsi – Pożaroch – modlitwa za ofiary.
- godz. 9.30 – Uroczystość poświęcenia góry „Jezus Pomoc” na cześć Jana Kłobuckiego – „Jezus Pomoc”, modlitwa, obłócznia, anioły oraz błogosławieństwo delegacji mieszkańców miasta.

Przebiegamy wspaniałych wspomnień Limanowskiej Głębokości
 Wzrostem w doświadczeniach historii i gospodarki historycznej miasta 1942 roku

Historia zagłady limanowskich Żydów w skrócie

Po wkroczeniu do Limanowej wojsk hitlerowskich, Niemcy od razu dokonali pierwszej egzekucji Żydów obywateli miasta. W kamieniołomie na Cieniawie w Mordarce, 12 września 1939 roku rozstrzelali jedenastu Żydów (radnych miasta oraz przedsiębiorców i kupców) i jednego – katolika Jana Semika, który stanął w obronie sąsiadów wyznania mojżeszowego. W 1941 roku w Starej Wsi na Pożarach zamordowano 167 Żydów, głównie starców, inwalidów, chorych i dzieci. W maju 1942 roku w

ramach odwetu za ucieczkę dwóch Żydów z konwoju, zabito 12 młodych Żydówek na cmentarzu żydowskim przy dzisiejszej ulicy Kolejowej. W lipcu 1942 roku rozstrzelano kolejne około 70 osób pod murem przy dzisiejszej ulicy Jana Kilińskiego.

W Limanowej getto dla Żydów Niemcy utworzyli w czerwcu 1942 roku, na tak zwanym „Kamieńcu”. Nie miało ono murów, ale wyjście poza jego granice groziło śmiercią. Granice zamkniętego obszaru wyznaczała dzisiejsza linia zabudowy, która przebiega przez dzisiejszą ulicę ks. Ludwika Kowalskiego w kierunku Małego Rynku, dalej po skarpie na tyłach budynków przy dzisiejszej ulicy Matki Boskiej Bolesnej, aż do dzisiejszego mostu na ulicy Targowej, następnie brzegiem koryta Potoku Mordarka do terenu dawnego ogrodu przy dzisiejszej Szkole Podstawowej nr 1 a dalej dzisiejszą ulicą Marii Konopnickiej. W getcie Niemcy zgromadzili Żydów zarówno z Limanowej jak i miejscowości ze wschodniej i środkowej części powiatu limanowskiego. Nad porządkiem w getcie czuwał szef niemieckiej żandarmerii, „pan życia i śmierci”, niejaki Baumack. Getto zamieszkiwało ok. 2 tysiące Żydów, którzy pochodzili z samego miasta oraz okolicznych miejscowości.

18 sierpnia, 1942 roku rankiem, Niemcy rozpoczęli likwidację getta. Na początku na „Targowicy” przeprowadzono selekcję. Około 150 młodych mężczyzn oraz kobiet skierowano do obozu pracy w rafinerii w Sowlinach, gdzie w następnych miesiącach pracowali przy budowie dróg na terenie Limanowszczyzny (Po kilku miesiącach, w listopadzie 1942 roku, zostali rozstrzelani zostali na Przylaskach). Następne około 200 osób starszych i chorych oraz dzieci przewieziono do Starej Wsi na Pożary, gdzie ich rozstrzelano na leśnych polanach. Pozostałe około 750 osób pieszo pognano drogą w kierunku Nowego Sącza. Tam, na rampie kolejowej załadowano ich do bydłowych wagonów i wysłano na wschód, rzekomo do pracy. Nikt, nigdy jednak od nich nie otrzymał żadnej wiadomości. Większość z nich trafiła do Obozu Zagłady w Bełżcu, gdzie zabito ich w komorach gazowych pod koniec sierpnia 1942 roku.

Pamięć o Żydach w Limanowej

Po 80 latach od tych tragicznych wydarzeń, w sierpniu 2022 roku w 80 rocznicę likwidacji getta w Limanowej odsłonięty został „Głaz Pamięci” i pamiątkowa tablica, na której znajduje się taki tekst: „Pamięci limanowskich Żydów którzy przez długie lata do II wojny światowej stanowili znaczną część obywateli Limanowej/ w sierpniu 1942 r. niemal wszyscy zostali zamordowani przez Niemców w Starej Wsi oraz w obozie zagłady w Bełżcu/ w 80. rocznicę likwidacji tutejszego getta/Limanowa, 18 sierpnia 2022 r.” Na tablicach informacyjnych, obok głazu znajduje się między innymi napis o następującej treści: „PRZECHODNIU! Stoisz przed „Głazem pamięci”, który jest wyrazem hołdu dla mieszkańców Limanowej pochodzenia żydowskiego, zamordowanych przez nazistów niemieckich w czasie Holokaustu. W tym charakterystycznym miejscu na „Kamieńcu”, gdzie istniało getto żydowskie w czasie okupacji niemieckiej, trwa w bezruchu kamień-pomnik męczeństwa i śmierci. Drogę do niego wykonano z historycznych kostek granitowych, po których szli limanowscy Żydzi pędzeni przez Niemców na cmentarz żydowski, gdzie byli rozstrzeliwani – przerwano przed głazem, tak jak przerwano Ich życie. Skwerek pokryto kamieniem (żużlem), który pozwala wprowadzić przybyłych w nastrój zadumy i refleksji. Od 1942 roku w Limanowej nie ma już Żydów. Wtedy to okupant niemiecki brutalnie zniszczył trwającą prawie 400 lat historię tej społeczności. Z Ich śmiercią większości przypadła również pamięć o żydowskiej Limanowej. Bo właśnie ta polsko-żydowska Limanowa była naszym miastem. Polaków i Żydów...”.

Pomnik powstał z inicjatywy działaczy społecznych z Limanowej i Nowego Sącza. Stanął niedaleko muru, przy którym dokonano wiele egzekucji. Część materiałów i prac wykonali społecznie limanowscy przedsiębiorcy a część materiałów zakupiono ze składek społecznych. Teksty historyczne na tablicach informacyjnych napisali limanowscy historycy. Na uroczystości 80. rocznicy i odsłonięcia „Głazu Pamięci” przybyli członkowie

rodzin ocalałych z Zagłady limanowskich Żydów.

Od kilku lat lokalni działacze społeczni oraz historycy organizują co roku obchody rocznicowe likwidacji getta i zagłady Żydów limanowskich. Odbywają się one w dzień rocznicy tragicznych wydarzeń 18 sierpnia.

Zapraszamy do udziału w wydarzeniu!

